2. Мисик В. Застосування мультимедійних презентацій на уроках української мови. *Методичні студії:* збірник наук.-мет. праць. Вип. 1 / укл.: Анатолій Загнітко (відпов. ред.). та ін. Донецьк: ДонНУ, 2009. 370 с.

3. Нісімчук А. С., Падалко О. С., Шпак О. Т. Сучасні педагогічні технології: навч. посіб. К.: Видавничий центр «Просвіта», «Книга пам'яті України», 2000. 368 с.

4. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К.: Кондор, 2011. 628 с.

Мар'яна Гдакович,
доцент кафедри іноземних мов
та культури фахового мовлення
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

«ЧАСОПИСЬ ПРАВНИЧА» (1889–1912) ЯК ЕТАПНЕ ЯВИЩЕ У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВНИЧОЇ МОВИ

Анотація. *У статті проаналізовано структуру та контент журналу «Часопись правнича», який виходив у Львові у 1889 - 1912 рр. і став першим українським власне науковим юридичним часописом. Українські правники на рубежі XIX-XX ст. провадили активну культурно-освітню діяльність, обстоюючи права української мови як основного чинника націєтворення, також цілеспрямовано працювали над виробленням фахової юридичної термінології. З цією метою широко використовувалися шпальти видання «Часопись правнича», у якому постійно публікувалися матеріали з різних галузей права, що засвідчили високий фаховий рівень українських правників та їхню свідому громадянську позицію. Вихід «Часописі правничої» є важливим етапом для формування як офіційно-ділового стилю, так і сучасної літературної мови. Матеріали цього правничого видання й досі не втратили свого наукового значення, оскільки вони є джерелом вивчення історії розвитку українського права, української мови, правничої термінології.*

Ключові слова: *правник, юридичний часопис, українська мова, правнича термінологія, правнича мова.*

Abstract. *The structure and content of the journal «Chasopys pravnycha» are covered in the article. «Chasopys pravnycha» (1889–1912) was published in Lviv and became the first Ukrainian scientific legal journal. In 1890–1914 Ukrainian lawyers played the main role in the development of the social and political life of the society. The Ukrainian Advocates carried out cultural and*

educational work. Ukrainian lawyers defended the rights of the Ukrainian language as the main factor in nation-building, and also purposefully worked on the development of professional legal terminology. In their professional legal work they used the columns of the publication «Chasopys pravnycha», which constantly published materials from various fields of law. The first legal journal «Chasopys pravnycha» (1889–1912) testified the high professional level of Ukrainian lawyers and their conscious civic position. The publication of the «Chasopys pravnycha» is an important stage in the formation of both legal language and modern Ukrainian literary language. The materials of this legal journal still have not lost their scientific significance, as they are a source for studying the history of Ukrainian law, the Ukrainian language, legal terminology.

Key words: *lawyer, legal journal, Ukrainian language, legal terminology, legal language.*

В останні десятиріччя XIX ст. постає нова генерація українських правників, які, за влучним висловом Л.Ганкевича, стали «…оборонцями цілої нації. Всі вони вже національно свідомі, люди європейської культури, простолінійні і послідовні в своїм поведенні. Вони дають почин і переводять повну реорганізацію національно-політичного, економічного і культурного життя свого народу» [2]. Зрілість і високий фаховий рівень українських правників засвідчила поява першого фахового юридичного видання – «Часопись правнича», який заснували К. Левицький, Є. Олесницький і А. Горбачевський у квітні 1889 р. у Львові. Часопис виходив упродовж 1889–1912 рр. (спочатку – щомісяця, від 1891 р. – щокварталу, а з 1896 р. – щороку) за редакцією К. Левицького, А.Горбачевского та Є.Олесницького; з 1891 р. – редагує журнал К. Левицький. У 1892 р. Наукове товариство ім. Т. Шевченка організовало три секції: історично-філософічну, філологічну та математично-природописно-лікарську, при історично-філософічній секції була утворена правнича комісія, яка з 1894 р. стала видавати журнал, назва якого відповідно змінилася на «Часопись правнича. Видавництво НТШ». Від 1896 р. видання має назву «Часопись правнича. Розвідки правничі секції Історично-філософічної НТШ». У 1900 р. К. Левицький залишив посаду редактора журналу і ним став завідувач кафедри цивільного права Львівського університету, професор Ст. Дністрянський, який змінює назву видання: до 1907 р. журнал виходив як орган історично-філософічної секції НТШ під назвою «Часопись правнича і економічна».

Після виходу 9 тому в 1906 р. видання журналу припинилося через матеріальні труднощі НТШ, тільки у 1912 р.

вийшов 10, останній, том правничо-економічного часопису. Усього вийшло 35 номерів.

У програмній статті «Слово від видавців» читаємо: «Пускаємо в світ перший випуск нашої «Часописі правничої», першого у нас фахового, наукового місячника. Се перша проба нашої наукової сили на полі правознавства, як також на полі розвитку нашої правничої термінольогії. Знаємо добре, що завданню висказаному в першій оповістці: видавати місячник для теорії і практики і поставити на висоті научній йому належній, – ми на разі ще не зможемо відповісти. Всякий початок тяжкий, а наші правничі сили ще не зібралися до купи, ще може не пізналися при спільній праці науковій...». Стаття завершується зверненням до українських правників Галичини, Буковини, Угорщини, України, Боснії і Герцеговини до співпраці. Особливий інтерес у видавців викликало право і діяльність правників на українських землях під Російською імперією, бо західноєвропейська література не подавала нічого про стан правознавства в «далекій Державі російській».

Публікації журналу було поділено на такі рубрики: «Розвідки наукові», «Розвідки з практики і критики», «Рішення трибуналів», «Із судової практики», «Замітки літературні». У рубриці «Рішення трибуналів», висвітлювалися практично-правові та судові аспекти, оприлюднювалися рішення Трибуналу державного і державної влади в Галичині, найвищого Трибуналу судового, Трибуналу касаційного і Трибуналу адміністраційного у поданні Г. Кузьми, К. Левицького, Є. Олесницького, С. Федака. Пізніше її замінила нова рубрика «Із судової практики», яку впродовж усього періоду існування журналу вели відомі юристи і судові радники: Я. Ільницький, І. Чернявський, М. Ліськевич, А. Дольницький. Постійна рубрика «Замітки літературні» містила оцінки, рецензії та огляди новиї юридичних видань.

Редакція журналу від самих початків налагоджувала контакти з правниками різних, насамперед слов'янських, країн та культур, також співпрацювала з редакторами фахових юридичних часописів («Журнал гражданского и уголовного права» – С.-Петербург, «Юридический вестник» – Москва, «Pravnik» – Прага, «Юридическо списание» – Болгарія та іншими часописами з Бєлграда, Загреба), що зокрема згадано вже наприкінці першого річника – «Подяка за співпрацю» (1889 – Ч. 12).

На сторінках часопису друкувалися наукові розвідки, теоретичні та науково-практичні статті відомих правників

Галичини: А. Горбачевського «Дещо про новий закон громадський для 30 більших міст галицких і єго становище в системі краєвого законодавства громадського» (1889), Ст. Дністрянського «Про закон супружий в Угорщині» (1894), «Полагоди шкоди з огляду економічного і соціяльного» (1897), «Заручини в австрійськім праві» (1899), Д. Кулика «Голоси теорії і практики про ос порене питання з права цивільного» (1986), П. Стебельського «Карпцов і становище єго супроти науки о ув'язненню слідчім» (1896), Л. Левицького «Про публічне добро» (1897).

У перше десятиліття виходу часопису найбільшу кількість матеріалів подав редактор К. Левицький, який своєю титанічною працею намагався заповнити лакуни з різних галузей права: «Рішення найвищого трибуналу касаційного», «Рішення найвищого трибуналу судового», «В справі реформи поступованя неспорого» (1890–1891), «Новий закон пресовий в Австрії» (1894), «До питання про відносини службові учителів шкіл середніх» (1895), «До питання про відносини службові учителів шкіл середніх» (1895), «Про новий процес цивільний в Австрії» (1896), «Несвідомо поминений дідич: розвідка практична в освітленню теоретичнім» (1897), «Про новий устав екзекуційний» (1897), ««Правда руська» пам'ятник законодатний права руського з XI віку» (1895).

Друкував журнал праці і вчених із Великої України – «Про нинішній етап земств в губерніях царства російського і проектовані зміни» В.Спасовича (1889). Співробітничав тут також Іван Франко – «Грималівський ключ в р.1800» (1900).

Питання розвитку власне українського права, утвердження української мови в усіх сферах суспільного життя розглядалися у часописі постійно, а формування української правничої термінології було одним із пріоритетних завдань співавторів журналу. Нагадаємо, що часопис появився в час боротьби москвофілів та народовців – свідомих українців в Галичині. Тому проблема вибору правописної системи та форми літературної мови – це не лише філологічна чи культурологічна дискусія, для тогочасних правників це було питання утвердження української ідентичності, самого існування українства. Співредактори гостро відчували цю відповідальність, адже були піонерами – «немає в нас другої «Часописі правничої»«. Редакція вже у передовій зазначала: «В справі термінології правничої стерегти чистоти нашої рідної бесіди руської (української – *М. Г.*) на основі наших багатих памяток літератури, як також усної простонародної словесності. Хочемо писати живим руським словом – кожному зрозумілим».

В іншій редакторській статті «З кінцем року» (1889. – Ч. 12), в якій зроблено своєрідний звіт про реалізацію завдань й плани на подальшу діяльність знов був зроблений акцент на мовній роботі: «в цім першім році йшли до цілі – образованню наших правників на основі розмовної мови». «Часопись правнича» перейшла на фонетичний правопис у 1894 р., що теж свідчить про свідомий український вибір видавців і редакторів.

Автори не лише декларували проблему розвитку офіційно-ділового стилю й термінології, а й постійно вводили лексичні новотвори в мову, обстоювали, часто навіть в судах, власні мовні позиції. В силу історичних обставин тогочасна правнича термінологія не стала основою для загальнонаціональної юридичної термінології, проте згадані вище праці засвідчують безумовно вагомий внесок «Часописі правничої» у розвитку офіційно-ділового стилю. За влучним висловом Ю. Шевельова, «Галичина аж до революції 1905–1906 рр. виконувала свою роль української мовної лабораторії» [5].

Таким чином, «Часопись правнича» (1889–1912) стала першим українським науковим юридичним журналом, який не лише поширював правові знання рідною мовою, а й обстоював право української нації на розвиток власної мови, термінології, правової системи в цілому. Видання «Часописі правничої» є важливим етапом для формування як офіційно-ділового стилю, так і сучасної літературної мови. Матеріали цього правничого видання й досі не втратили свого наукового значення, оскільки вони є джерелом вивчення історії розвитку українського права, української мови, правничої термінології.

---

1. Андрусяк Т. Правнича періодика Наукового товариства ім. Шевченка. *Українська періодика: Історія і сучасність*. Львів, 1995. С. 50–54.

2. Ганкевич Л. Десятиліття Союзу Українських Адвокатів. *Ювилейний альманах Союзу Українських Адвокатів*. Львів, 1934. С.40–43.

3. Гдакович М. С. Висвітлення проблем правничої термінології на сторінках журналу «Часопись правнича» (1889–1912). *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2013. Вип.2. С. 463–472.

4. Петрів М. «Часопись правнича» (Львів, 1889–1891, 1894–1900 рр.) – перший український юридичний журнал: історія та здобутки (До 125-річчя виходу у світ першого числа видання). URL: http://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Zb/NDI2014/JRN/PDF/3.pdf

5. Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови. URL: https://zbruc.eu/node/57589